

# Saavutettavuusohje elokuvateattereille

Julkaisu vuosi: 2021

## Elokuvanäytös kuuluu kaikille

Digitaalinen elokuvajakelu on monipuolistanut katsojien mahdollisuuksia nauttia elokuvaelämyksistä myös elokuvateatteriympäristössä riippumatta heidän yksilöllisistä ominaisuuksistaan. Uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää elokuva-alalta uusia toimintamalleja, yhteistyötä vammaisjärjestöjen kanssa ja myönteistä asennetta palvella kaikkia yleisöryhmiä niiden erityistarpeet huomioon ottaen.

Tämä ohje pyrkii neuvomaan ja antamaan lisätietoja elokuvateattereille näytösten saavutettavuuden ja esteettömyyden edistämiseksi ja käytännön ongelmien hahmottamiseksi. Ohje on laadittu yhteistyössä elokuva-alan toimijoiden, vammaisjärjestöjen ja niiden kulttuuriorganisaatioiden kanssa. Yhdenvertaisuuden toteuttaminen perustuu seuraaviin lähtökohtiin:

- **Saavutettava elokuvanäytös** tarkoittaa, että kaikille ihmisille tarjotaan mahdollisimman hyvät mahdollisuudet katsoa itsenäisesti elokuvia valkokankaalla ja osallistua elokuvatapahtumiin ja -festivaaleille.
- **Esteettömyys** liittyy erityisesti rakennetun ympäristön ja tilojen toimivuuteen.
- **Saavutettavuus** on enemmän kuin esteetön pääsy elokuvateatteriin. Saavutettavuuden osa-alueita ovat esimerkiksi viestinnän saavutettavuus, taloudellinen saavutettavuus, sosiaalinen saavutettavuus ja saavutettavuus eri aistien avulla. Elokuvanäytösten saavutettavuutta edistäviä palveluja ovat esimerkiksi tekstitys ja kuvailutulkkaus.

Elokuva-alan, vammaisjärjestöjen sekä Kulttuuria kaikille -palvelun yhteinen Elokuvan saavutettavuusfoorumi asettaa kolme lähiajan tavoitetta elokuvateattereille yhdenvertaisuuslain hengessä:

- Jokainen elokuvateatteri on esteetön ja saavutettava.
- Jokainen kotimaisen elokuvan näytös on kaikkien saavutettavissa.
- Jokainen katsoja tuntee olevansa yhdenvertaisesti tervetullut elokuvateatteriin ja tuntee olonsa turvalliseksi.

## Elokuvan saavutettavuus ja esteettömyys elokuvateattereissa

### 1 Elokuvan saavutettavuus ja esteettömyys Suomessa

Lähes kaikille kotimaisille elokuville tuotetaan nykyään tekstitys kuulovammaisia tai viittomakielisiä kuuroja henkilöitä varten ja elokuvan kuvailutulkkaus näkövammaisille henkilöille. Nämä tehdään jo tuotantovaiheessa niihin näytelmä- ja dokumenttielokuvaan, jotka saavat Suomen elokuväsäätiön markkinointi- ja levitystukea. Elokuvasäätiö tukee tekstityksen ja kuvailutulkkauksen tekemistä.

Levitysyhtiöiden on tiedotettava teattereille elokuviensa tekstitysversioista ja kuvailutulkkauksesta, jotta teatterit osaavat viestiä palveluista asiakkailleen.

Elokuvan tuotantoyhtiöiden ja levitysyhtiöiden pitää huolehtia siitä, että ne hankkivat sekä tekstityksen että kuvailutulkkauksen alan ammattimaisilta osaajilta. Palautetta tekstityksen ja kuvailutulkkauksen laadusta keräävät Kuurojen Liitto ja Kuuloliitto sekä Näkövammaisten Kulttuuripalvelu.

Uudet elokuvateatterit rakennetaan esteettömiksi voimassa olevien lakien ja asetusten perusteella. Suomen elokuväsäätiö voi tukea vanhempien elokuvateattereiden esteettömyysparannuksia myöntämällä laitehankinta- ja kunnostustukea kyseisiin hankkeisiin.

## 2 Tekniset ratkaisut tekstityksessä, kuvailutulkkauksessa ja esteettömyydessä

**Tekstityksellä** tarkoitetaan tässä yhteydessä nimenomaan kuulovammaisille ja viittomakielisille kuuroille tarkoitettua CCAP-tekstitystä, jossa kuvan ulkopuoliset äänet on merkitty erikseen ja dialogissa tai keskustelussa puhujat eritellään nimellä tai värillä. CCAP-tekstitys on siis samalla kielellä kuin elokuvan dialogi. Tekstitys hyödyttää myös muun muassa kieltä opettelevia sekä ikääntyneitä henkilöitä.

Elokuvan tekstitys on elokuvassa omana tiedostonaan, jonka teatteri aktivoi esitystilanteessa. Tekstitys näkyy valkokankaalla kaikille katsojille. Tekniikan kehityksessä myös henkilökohtaiset lasit voivat olla vaihtoehto.

Kuvailutulkkauksella tarkoitetaan äänitettä, jossa kuvailutulkki sanallistaa valkokankaan tapahtumat, henkilöt ja näkymät. **Kuvailutulkkauksessa** Suomessa käytetään esimerkiksi MovieReading-sovellusta. Katsojalle äänitetty kuvailutulkkaus välittyy älypuhelimeen tai tablettiin ladatun **MovieReading**-sovelluksen kautta. Ennen näytöstä elokuvan kuvailutulkkaus ladataan omalle päätelaitteelle. Näytöksessä tulkkaus käynnistyy automaattisesti ja on kuunneltavissa päätelaitteen kuulokkeilla. Elokuvateattereilta kuvailutulkkaus ei vaadi muita toimia kuin päätelaitteen käytön sallimisen näytöksen aikana ja asiakkaiden avustamista tarvittaessa. Asiakkaille kannattaa myös viestiä, mihin elokuvaan on mahdollisuus saada kuvailutulkkaus sovelluksen kautta.

**Esteettömyys** tarkoittaa katsojalle esteetöntä liikkumista elokuvateatterissa mutta myös koko elokuvakäynnin kaaren tarkastelua kodista teatteriin ja takaisin. Tähän kuuluvat liikenteen/julkisen liikenteen ohella teatterin pyörätuolihissit tai henkilönostimet, katsomoiden pyörätuolipaikat ja esteetön wc, induktiosilmukka teatterisalissa ja palvelupisteessä sekä poistumistiet. Keskeistä esteettömyyden toteutumisessa ovat myös teatterin henkilökunnan valmiudet avustaa ja neuvoa vammaisia asiakkaita elokuvakäynnin eri vaiheissa. Erikseen on mainittava elokuvateatterin poistumisosoite.

Esteettömyysratkaisuista ja henkilöstön koulutuksesta vastaa elokuvateatterin omistajataho.

### 3 Saavutettavuuden ja esteettömyyden käytännöt elokuvateattereissa

Elokuvateatteritoiminnasta vastaavat Suomessakin elokuvateatteriketjut, itsenäiset elokuvateatterit tai kunnalliset teatterit. Yhdenvertaisuuslain mukaiset saavutettavuus- ja esteettömyystavoitteet koskevat kaikkia teattereita omistusmuodosta riippumatta. On suositeltavaa, että vammaisen henkilön avustaja pääsee elokuvateatteriin maksutta. Asiakkaalla on oikeus ottaa opas- tai avustajakoiransa mukaan elokuvateatteriin.

Elokuvan saavutettavuusfoorumi kannustaa jokaista teatteria tekemään oman **saavutettavuussuunnitelmansa**. Suunnitelman tekemisessä ovat avuksi vammaisjärjestöt sekä erilaiset kulttuurin saavutettavuutta ja vammaisyhteisöjen kulttuuritoimintaa edistävät järjestöt. Hyödyllisiä linkkejä on tämän ohjeen viimeisellä sivulla.

**Elokuvateatterin kannattaa teettää esteettömyys- tai saavutettavuuskartoitus**, jonka avulla saa tietoa oman toiminnan esteettömyyden ja saavutettavuuden nykytilasta. Elokuvateattereiden esteettömyyden tarkistuslista auttaa tilojen esteettömyyden omatoimisessa arvioinnissa. Viimeisellä sivulla on linkkejä tarkistuslistoihin ja Invalidiliiton kartoituslomakkeisiin.

Kotimainen elokuva on erityisasemassa Suomen elokuvasäätiön rahoittamana elokuvatuotantona. Tekstitettyjen ja kuvailutulkattujen kotimaisten elokuvien koko potentiaalia voidaan hyödyntää seuraavilla tavoitteilla ja toimenpiteillä elokuvateattereissa:

#### Tekstitettyjen ja kuvailutulkattujen elokuvien näytöstavoite elokuvateattereille

- Jokaista kotimaista elokuvaa esitetään tekstitettynä vähintään 50 % näytöksistä prime time -aikana ja sen ulkopuolella.
- Tekstitetyistä näytöksistä tiedotetaan teatterin verkkosivuilla muiden esitysaikatietojen yhteydessä esimerkiksi näin: **Näytöksessä on tekstitys kuulovammaisille**. Lisäksi on hyvä tarjota lista kaikista tekstitetyistä näytöksistä tai tuoda näytösten hakutoimintoon yhdeksi kriteeriksi tekstitys.

- Teatterin kannattaa olla yhteydessä Kuuloliiton tai Kuurojen liiton paikalliseen jäsenyhdistykseen tiedotusyhteistyöstä ja mahdollisista erityisnäytöksistä.
- Kuvailutulkkaukset ja viittomakielinen tulkkaukset live-näytöksiä. Näiden ja muiden vastaavien erikoisnäytösten kustannukset ovat Suomen elokuvasäätiön teattereiden alueelliseen toimintatukeen hyväksyttäviä kuluja.

## Teatterin asiakaspalvelu

Saavutettavuuden edistämässä on kysymys myös henkilökunnan ja elokuvayleisön asenteista. Henkilökunnan perehdytys ja valmius toimia oikein eri tilanteissa on hyvä käydä teattereissa läpi. Lisäksi toimintakulttuuria ja käytäntöjä voidaan kehittää järjestämällä koulutusta yhteistyössä vammaisjärjestöjen kanssa kaikkien asiakkaiden palvelemiseksi ja auttamiseksi. Esimerkiksi kuvailutulkkaukset tarvitsevat näkövammaiset asiakkaat saattavat tarvita apua sovelluksen käytössä näytöksen alussa. Henkilökunnan myönteinen asenne heijastuu parhaimmillaan kaikille katsojille.

## Teatterin verkkosivut

Saavutettavuuden edistäminen on myös aktiivista tiedottamista. Verkkopalveluiden ja mobiilisovellusten saavutettavuuteen on myös kiinnitettävä huomiota, jotta ne toimivat kaikkien asiakkaiden kannalta hyvin ja esteettömästi. Elokuvan saavutettavuusfoorumi suosittelee, että kaikki teatterit noudattavat niin sanotun digipalvelulain (laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta) saavutettavuuskriteerejä, vaikka ne eivät kuuluisi lain piiriin.

Jokaisella elokuvateatterilla tai teatteriyhtiöllä on omat verkkosivut. Elokuvateatterin tilojen ja palvelujen saavutettavuudesta on tärkeää viestiä verkkosivuilla omassa **Saavutettavuus-osiossaan**. Osion on hyvä löytyä päävalikosta. Osiossa mainitaan teatteriin saapumisen ja poistumisen kannalta oleelliset tiedot, henkilökunnan yhteystiedot, pyörätuolipaikat, esteetön wc, avustajien maksuton sisäänpääsy, avustaja- ja opaskoirien pääsy elokuvateatteriin jne. Esimerkkilinkkejä ja opas saavutettavuudesta viestimiseen on saatavilla tämän ohjeen lopussa.

Verkkosivuilla tulee kertoa myös tekstitetyistä näytöksistä ja kuvailutulkkauksen mahdollisuudesta esimerkiksi seuraavalla tavalla:

### **”Tietoa elokuvanäytösten saavutettavuudesta**

Moniin esittämiimme kotimaisiin elokuviin on tarjolla kuuroille, kuulovammaisille ja näkövammaisille tarkoitettuja lisäpalveluita. Näitä palveluita hyödyntämällä elokuvasta pääsevät nauttimaan kaikki asiakkaamme.

**Kuvaileva tekstitys** auttaa viittomakielistä kuuroa tai kuulovammaista katsojaa nauttimaan elokuvanäytöksestä. Tekstitys sisältää kaikki elokuvan vuorosanat sekä kuvailua elokuvan äänimaailmasta. Tekstitys teetetään nykyään lähes kaikkiin kotimaisiin elokuviin Suomen elokuväsäätiön tuella. Tekstitetyt näytökset on merkitty erikseen ohjelmistoomme. Voit hakea tekstitetyjä näytöksiä sivustomme hakutoiminnolla. Lisäksi verkkosivuillemme on erillinen lista tekstitetyistä näytöksistä: (linkki listaan). Lisätietoja tekstityksestä ja tekstitetyistä näytöksistä saat henkilökunnaltamme. Palautetta tekstityksen laadusta ja siitä, miten helppoa on löytää tekstitetyt näytökset verkkosivuilta, toivomme toimitettavan Kuuloliitolle ja Kuurojen Liitolle tällä lomakkeella: [q.surveypal.com/tekstityspalaute](https://q.surveypal.com/tekstityspalaute).

**Kuvailutulkkaus** auttaa näkövammaista asiakasta nauttimaan elokuvasta. Kuvailutulkkauksella tarkoitetaan äänitettä, jossa kuvailutulkki sanallistaa valkokankaan tapahtumat, henkilöt ja näkymät. Kuullaksesi äänitteen tarvitset omaan puhelimeesi tai muuhun älylaitteeseen **MovieReading**-sovelluksen, johon ladataan kyseisen elokuvan äänite ennen elokuvan alkua. Näytöksessä tulkkaus käynnistyy automaattisesti ja on kuunneltavissa kuulokkeilla. Kuvailutulkkaus teetetään nykyään lähes kaikkiin kotimaisiin elokuviin Suomen elokuväsäätiön tuella. Lisätietoja näytöksistä, joihin kuvailutulkkaus on saatavilla, saat henkilökunnaltamme. Palautetta kuvailutulkkauksen laadusta toivomme toimitettavan Näkövammaisten Kulttuuripalvelulle. Linkki palautelomakkeeseen löytyy tältä sivustolta: [www.kulttuuripalvelu.fi/fi/kuvailutulkkaus](https://www.kulttuuripalvelu.fi/fi/kuvailutulkkaus).”

## 4 Yhteistyö asiantuntijoiden kanssa

Elokuvan saavutettavuusfoorumissa on saatu hyviä kokemuksia yhteistyöstä vammaisjärjestöjen ja elokuva-alan toimijoiden kanssa. Saavutettavuus- ja esteettömyysratkaisut onnistuvat parhaiten yhteistyöllä. Kaikilla vammaisorganisaatioilla on paikallisia tai alueellisia järjestöjä, jotka mielellään antavat asiantuntija-apuaan. Kyse on pitkälti käytännön asioiden ratkaisemisesta. Myönteinen asenne vie jo puolitiehen.

Lainsäädännöllisesti saavutettavuutta ja esteettömyyttä edistävät mm. seuraavat lait, asetukset ja julistukset

- Sivistykselliset oikeudet on kirjattu Suomen perustuslakiin. Jokaisella on oikeus kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä (16 §). Yhdenvertaisuus (6 §).
- YK:n ihmisoikeuksien julistus 1948, 27. artikla: Jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista.
- YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista: Artikla 30 koskee osallistumista kulttuurielämään. Sopimus astui Suomessa voimaan 2016.
- Yhdenvertaisuuslaki:

Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää kaikilla elämän alueilla.

15 §: Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi.

Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä.

# Hyödyllisiä linkkejä

Oppaita ja tietopaketteja Kulttuuria kaikille -palvelun verkkosivuilla [www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus\\_tietopaketit\\_ja\\_oppaat](http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat)

Entä saavutettavuus? Ohje kulttuurikohteen saavutettavuudesta viestimiseen [www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus\\_tietopaketit\\_ja\\_oppaat\\_viestinta](http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketit_ja_oppaat_viestinta)

Esimerkkejä elokuvateatterin saavutettavuustiedoista

- SES elokuvateatteri Kino K-13  
[www.ses.fi/kino-k-13/kino-k-13n-saavutettavuus](http://www.ses.fi/kino-k-13/kino-k-13n-saavutettavuus)
- Esteettömyys Savon Kinojen elokuvateattereissa  
[www.savonkinot.fi/esteettomyys](http://www.savonkinot.fi/esteettomyys)

Tarkistuslistoja saavutettavuuden arviointiin

- Elokuvateattereiden esteettömyyden tarkistuslista on saatavilla osoitteessa [www.invalidiliitto.fi/tarkistuslistoja](http://www.invalidiliitto.fi/tarkistuslistoja). Tarkistuslistan on tuottanut Invalidiliiton Esteettömyyskeskus ESKE.
- Kulttuuria kaikille -palvelun tarkistuslistat [www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus\\_tarkistuslistat\\_arvioinnin\\_tueksi](http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tarkistuslistat_arvioinnin_tueksi)
- ESKEH-kartoituslomakkeet ja -opas esteettömyyden kartoittamiseen [www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas](http://www.invalidiliitto.fi/eskeh-kartoituslomakkeet-ja-opas)
- Symboleja viestintään [www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus\\_symboleja\\_viestintaan\\_kulttuuria\\_kaikille\\_palvelun\\_symbolipankki](http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_symboleja_viestintaan_kulttuuria_kaikille_palvelun_symbolipankki)

Suomen elokuvasäätön tuki elokuvan kuvailutulkkaukseen ja tekstitykseen heikkokuuloisille: [www.ses.fi/wp-content/uploads/2020/10/TUKIOPAS\\_Tekstitys\\_ja\\_kuvailutulkkaus.pdf](http://www.ses.fi/wp-content/uploads/2020/10/TUKIOPAS_Tekstitys_ja_kuvailutulkkaus.pdf)

## Asiantuntijoita

Autismiliitto [www.autismiliitto.fi](http://www.autismiliitto.fi)

Invalidiliitto [www.invalidiliitto.fi](http://www.invalidiliitto.fi)



Kehitysvammaliitto [www.kehitysvammaliitto.fi](http://www.kehitysvammaliitto.fi)

Kulttuuria kaikille -palvelu [www.kulttuuriakaikille.fi](http://www.kulttuuriakaikille.fi)

Kuuloliitto [www.kuuloliitto.fi](http://www.kuuloliitto.fi)

Kuurojen Liitto [www.kuurojenliitto.fi](http://www.kuurojenliitto.fi)

Kynnys ry [www.kynnys.fi](http://www.kynnys.fi)

Näkövammaisten Kulttuuripalvelu [www.kulttuuripalvelu.fi](http://www.kulttuuripalvelu.fi)

Näkövammaisten liitto [www.nkl.fi/fi/etusivu](http://www.nkl.fi/fi/etusivu)

SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder <https://samsnet.fi>

## Elokuva-alan toimijoita

Audiovisual Producers Finland <https://apfi.fi>

Suomen elokuvateatteriliitto - SEOL ry  
[www.filmikamari.fi/suomen-elokuvateatteriliitto-seol-ry](http://www.filmikamari.fi/suomen-elokuvateatteriliitto-seol-ry)

Suomen elokuvatoimistojen liitto ry (SEL)  
[www.filmikamari.fi/suomen-elokuvatoimistojen-liitto-sel-ry](http://www.filmikamari.fi/suomen-elokuvatoimistojen-liitto-sel-ry)

Suomen elokuvasäätiö <https://ses.fi>

**Kulttuurielämään osallistuminen on jokaisen perusoikeus. Myös elokuva kuuluu kaikille!**

## Elokuvan saavutettavuusfoorumi

Ohje perustuu Elokuvan saavutettavuusfoorumin työhön. Foorumiin osallistuivat 2017–2020 Suomen elokuvasäätiö, Suomen Filmikamari ry, Suomen elokuvatoimistojen liitto ry (SEL), Suomen elokuvateatteriliitto - SEOL ry, Elokuvatuottajat ry, Finnkino, Atlantic Film, Kuuloliitto ry, Kuurojen Liitto ry, Kynnys ry, Näkövammaisten liitto ry, Näkövammaisten Kulttuuripalvelu ry ja Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.